

Dr. Alenka Goljevšček, filozofinja

Vse življenje za eno ljubezen

Alenka Goljevšček – dramatičarka, pisateljica, filozofinja, izvedenka za mitologijo. Že več kot petdeset let si deli skupno streho z dr. Tarasom Kermaunerjem in živi eno plodnejših življenj sploh. Že trideset let je »umaknjena« na Kras, kjer čas drugače teče. Vselej govori v dvojini, o »midva s Tarasom«. Petinsedemdesetletna galantna gospa doživlja življenje kot eno veliko milost. Zadovoljujoči družinski odnosi so njena največja sreča. Potomci ju z možem spoštujejo že tako zelo, da jima je kar nerodno. Poleg otrok in vnukov se še vedno navdušuje nad naravo – in posluša veter. Za smisel se je zmeraj bojevala z vsemi štirimi in ta boj je zanjo edina življenjska resnica.

Sprašuje: Nika Vistoropski

Foto: Jure Eržen

Mož je o vas nekoč rekel nekako tako: Z njo sem poročen že več kot pet desetletij, pa še vedno ne vem, ali jo dobro poznam. Kako si to razlagate?

Sami s sabo smo že od rojstva. Pa se poznamo? V nas deluje toliko različnih silnic: od dednosti, vplivov okolja in vzgoje, matric delovanja, mišljenja, čustvovanja, ki jih kar naprej ustvarjamo. Poleg tega naša hiša nima le svetle dnevne sobe (zavesti), ampak tudi globoko temno klet (nezavedno), kjer je sicer kurilnica za vso hišo, a vemo o njej komaj kaj. Koliko bolj neznana celina nam je šele drugi! Lahko komu zares dopoveš, kako ti doživljaš na primer modro barvo? Razumel te bo po svoje, s pomočjo svojega izkustva modre barve, torej drugače, zato

so nesporazumi med nami tako pogosti. Uporabljamo iste besede, a jih razumemo po svoje. Dober zakon ni tisti, v katerem se obe strani do kraja poznata, kjer ni nesporazumov, ampak tisti, v katerem sta oba zakonca dovolj motivirana in dovolj (samo)kritična za iskanje rešitev. Midva z možem to počneva že 56 let, pa še nisva prišla do konca.

Poročena sta že kar 53 let. Kako tako dolgo obdržati zakon?

Ja, kar dramatičen in naporen proces je to, pa neznansko zanimiv. Ko se zaljubiš, nisi prišteven, nosi te kakšen meter nad zemljo in ti je povsem jasno, da sta z izbrancem ustvarjena drug za drugega. Ko vročica popusti in se spustiš na realna tla, opaziš, da bi bilo lahko marsikaj bolje. In takrat imaš na

razpolago dvoje: lahko sedeš na rit, se glasno pritožuješ in prebiraš partnerju seznam svojih želja in zahtev – to je udobno, ker nisi ti kriv in ti ni treba nič storiti. Toda, ker partner dela isto kot ti, prideta oba z dežja pod kap. Druga pot je težja, a obetavnejša: partnerja se poskušata preustvariti drug za drugega. To pot sva ubrala midva in po njej še vedno hodiva. Brusiva se drug ob drugem, letijo iskre, tudi boli, a uspelo nama je tisto prvotno vročico dopolniti in poglobiti z razumevanjem, potrpežljivostjo, solidarnostjo, sodelovanjem, prijateljstvom ... Če naj bo odnos med dvema živ in poln, ga je treba hraniti, mu odpirati zmeraj nove možnosti, rasti v njem. Najboljša podlaga za zakon pa je, če oba partnerja priznavata nekaj, kar je više od obeh: boj za smisel.

Če bi bili večni, bi gotovo splesneli od dolgočasje in čas še bolj zapravljali, kot ga zdaj. Držim se modrosti antičnih stoikov, ki so rekli: Žívi, kot da si večen, in hkrati, kot da boš naslednji trenutek mrtev!

Zakaj je nekomu dana »tretja stvar«? Je posledica duha časa ali garaškega iskanja?

»Tretja stvar« je dana vsakemu človeku kot v temelju religioznemu bitju. Kaj vse je človeštvo ustvarilo, ker ni moglo privoliti v to, da bi bilo zgolj naravno! Narava je osupljivo razsipna mesoreznica, bitja se porajajo, poskrbijo za ohranitev vrste in umirajo – krog na krog, večno vračanje enakega. Da znoriš! Mene je to begalo že od otroških let in mislim, da je to vprašanje smisla temeljno za vsakega človeka ne glede na to, ali si to prikriva ali pred tem beži. Vsakemu se kdaj zgodi, da pred njim zazija praznina, črna luknja. Z možem sva se odločila, da bova iskal izhod, verujeva, da morajo biti ne-kje vratca, ki vodijo ven iz mesoreznice.

Ste jih že našli?

Najdevava, izgubljava ... Res sva prifrknjena, zmeraj znova vlagava svoje sile in upanje v kaj, kar se pozneje izkaže za iluzijo. Pod nasilno oblastjo Komunistične partije je nama in skupini prijateljev dajal smisel boj za liberalno civilno družbo. Ta družba je, tudi s pomočjo najinega deleža, na-

stala, zdaj živimo v njej, a odrešitve ni prinesla. Ko sem se leta 1973 lotila študija mitologije, sva z možem zagorela v navduševanju za »paleolitik«: svet je za naju dobil nove razsežnosti, vzcvetel v lepoto. Osvojen discipline in nadutosti uma sva strmela nad čudežem bivanja. A je prelepa slika kmalu pokazala svojo temno plat: izpod svobode se je pokazalo bratovstvo-teror, izpod harmonije demonija, izpod svetega umor, svet se je zaprl, mavrica ni več spenjala neba in zemlje. Nato sva se po mučnem obdobju iskanja obrnila h krščanstvu in Katoliški cerkvi. Ker je nisva poznala – oba sva iz liberalnih družin – sva verjela njenim koncilskim besedam o ljubezni, odpustanju, ponižnosti ... Z zanosom in veliko notranjo radostjo sva se predala sporočilu Evangelijev. Toda po letu 1990 jih je slovenska KC odrinila, zamenjala ploščo in se spremenila v pohlepno oblastnico, midva pa sva jo pobrisala iz nje, kolikor so naju nesle noge – v tako Cerkev pa že nisva vstopila! Razočaranje je bilo hudo, da sva komaj prebolela, sva se pa veliko naučila.

Kje ste zdaj?

V iskanju Boga-drugega, ki je onkraj, drug (ne drugačen!) od vsega, kar poznamo, zato ga ni mogoče ujeti v institucijo, z njim manipulirati. Ni ne gospodar ne Stvarnik, ne daje ne opore ne varnosti, toda v pristnem odnosu z drugim se ga lahko dotakneš, ker v njem prebiva.

Vaš mož, Taras, o smrti tako govori: »... po zadnji operaciji sem prišel čeznjo ... Moj odnos do smrti je popolnoma rešen, zdaj ko sem dobil to milost, ta absolutni dar, ki ga nisem pričakoval ... Sem onkraj življenja in smrti in mi je popolnoma vseeno, kaj bo z mano jutri.« Kakšen je vaš odnos do smrti, minljivosti, spokojnosti v krogu narave?

Seveda se bojim konkretnih stvari. Recimo, da bi mene ali bogenedaj moje bližnje kak vinjen norec zbil s ceste in podobno. A smrti kot nepreklicnega konca življenja se ne bojim, imamo jo celo za veliko milost. Človek je edino bitje na zemlji, ki ve za smrt, se zaveda svoje končnosti, zato dobi čas, s tem pa vsak trenutek, ki ga živimo, posebno vrednost. Če bi bili večni, bi gotovo splesneli od dolgočasje in čas še bolj zapravljali, kot ga zdaj. Držim se modrosti antičnih stoikov, ki so rekli: Živi, kot da si večen, in hkrati, kot da boš naslednji trenutek

mrtev! Zavedati se moraš, da je vsak trenutek dragocen, ker je treba opravljati tisto, za kar misliš, da si poklican.

In ravno ta poklicanost postaja čedalje bolj imaginarna. Po eni strani smo prepričani, da smo lahko prav vse, kar si zaželim, po drugi strani pa smo v eni najhujših kriz iskanja smisla – imamo vse in hkrati nič. Kako vi vidite današnji čas in kam nas vodi?

Lahko rečemo, da Evropa teži k samouničevanju: staranje prebivalstva, droge, samomori, degradacija okolja, barbarizacija družbe in medčloveških odnosov, predvsem pa nezmerno spodbujanje potreb, poudrejeno interesom proizvodnje in porabe, tj. kapitala, ne kaže v dobro smer. Amerika je morda nekoliko odpornejša, ker ima močno religiozno podlago, saj so jo ustanovili v glavnem verski disidenti. Evropa pa izhaja iz antične Grčije, ki je že ob svojem času pretresla tako rekoč vse možnosti kritičnega in skeptičnega duha, zato je bolj ranljiva; lahko se zgodi, da bo popustila islamskemu fanatizmu, ker se ji bo ta pokazal kot odrešitev od praznine smisla. Antiglobalisti in novolevičarji že razgrajajo zoper svetovni kapital, trdijo, da je Bush slabši od Hitlerja in podobne neslanosti, še malo, pa nam bodo v zameno ponudili šeriat-sko pravo in ubogega SadoHusa. Slovenci še opletamo po potrošništvu, dragih avtomobilih, nepremičninah, jahtah in podobnih stvarčicah, ki nam še povzročajo veselje, a dolgo ne bo več trajalo. Tudi nas bo udarila praznina, ki jo že močno čutijo bolj ozavešeni.

Kako ste videli svoje otroke?

Pri otrocih nisem nikoli poudarjala besede »moji«. Zmeraj so se mi zdeli čudež, nekaj neznanega, recimo kot Mali principi, prileteli s tujega planeta, odkritje, ki sem se mu čudila. Otroška leta so bila osrečujoča, potem se je zapletlo – mili otročki so se začeli upirati. Puberteta je bila pri vseh treh huda, posebno pri najstarejši, Aksinji, ki se je morala prva lotiti razbijanja najinih starševskih pričakovanj. Z možem sva se zavedala svoje zahtevnosti in (pre)moči, dajala sva otrokom prostora, kolikor se je dalo, se načrtno pripravljala na sindrom »praznega gnezda«, pa je bilo kljub temu obema stranema težko. Vendar – kaj pa naj storijo močni starši? Naj se odpove svoji naravi, se

spremeni v revo, da bo otrok laže opravil z njim?

Vsem trem se je osamosvajanje posrečilo, postali smo pravi prijatelji. Poustvarili so, vsak po svoje, najino temeljno vrednoto: čutijo se poklicani, hočejo narediti nekaj velikega, živijo iz vseh sil in ne zapravljajo časa. Imamo tople, pristrčne odnose, se odlično razumemo; pritegnjeni so tudi bivši in sedanji partnerji, celo njihovi starši, polagoma se vključuje že mlajša generacija s svojimi partnerji, družina raste. Bi bilo mogoče »izumiti« nov tip družine, ki ne bi toliko temeljila na krvi in rodu, ampak na občestvu, na povezavi svobodnih avtonomnih oseb? Bi bila taka družina odpornejša proti današnjemu razkroju?

Kakšno je bilo njihovo uporniško obdobje?

Začelo se je, kot običajno, s katastrofo v šoli. Aksinja, ki je hodila na klasično gimnazijo, je začela pri latinščini glagole sklanjati in samostalnike spregati – v pubertetniškem upiranju je bila jako ustvarjalna. Nadaljevalo se je z demonstrativnim kršenjem vseh zapovedi, prepovedi, dogovorov, ki smo jih sklenili. Ajda se je sestri rada pridružila v lumparijah, izoblikovali sta čustveno močno povezan tandem, ki je trden še zdaj; ne bi verjeli, koliko si imata povedati, čeprav se vidita vsak dan. Sin Aleš pa je oblikoval svojo strategijo. Ni se dejavno upiral ali šel v konflikt, temveč jo je enostavno pobrisal; če si mu zaprl vrata, pa skozi okno. Vse tri sva komaj »prepričala«, da so končali šolo. Zdaj Aksinja pripravlja doktorat (poleg poučevanja slepih in pisanja knjig), Ajda je magistrirala in je od študentov najbolj pohvaljena pedagoginja na svojem oddelku biotehnične fakultete, Aleš pa je mojster računalništva in sploh garač. Vsak ima po štiri otroke, torej smo res velika družina. In srečna.

Ste uporništvo stoično prenašali?

Kje pa, ne spominjajte me! Mene je skoraj pobralo, bila sem besna in hkrati so se mi smilili, ker sem vedela, kako so dezorientirani v svojih razvojnih težavah. Na srečo so se kmalu osamosvojili in izpluli, eni bolj, drugi manj dramatično.

V življenju ste bili deležni veliko slovesov in ponovnega zblíževanja. Kaj vas je vodilo, da niste obupali?

Trden temelj je bila vez z možem. V dvojse moč ne podvoji, ampak postoteri. V njem sem imela prijatelja, zaupnika, sveto-

Bi bilo mogoče »izumiti« nov tip družine, ki ne bi toliko temeljila na krvi in rodu, ampak na občestvu, na povezavi svobodnih avtonomnih oseb? Bi bila taka družina odpornejša proti današnjemu razkroju?

valca, pomočnika – vse je bilo pri roki, celo takrat, ko je bil on vzrok mojih težav. To pa je bil kar pogosto, saj je vitalen, polnokrven človek, pravi energetski vulkan. S tem nikakor nočem reči, da je mene kaj laže prenašati. Dostikrat ga s svojo inertnostjo, težaškostjo, nepremakljivo vztrajnostjo spravim iz kože. Na srečo se najina nasprotja lepo dopolnjujeta: on bi v svoji vizionarnosti in ustvarjalnosti odfrčal že kdo ve kam, če mu jaz ne bi »rezala peruti« (to reče, kadar je jezen) in ga ozemljevala, jaz pa bi v svoji togosti splesnela, če me ne bi nenehoma metal iz ravnotežja in oživiljal s svojimi pobudami. Oba se zavedava, da naju ni lahko prenašati, in sva drug drugemu hvaležna, da to zmoreva.

Ena ljubezen za vse življenje?

Raje bi rekla: vse življenje za eno ljubezen. Najin odnos je za oba življenjska stava. Če bi jo izgubila, bi izgubila vse.

V kakšni družini ste odrasčali?

Moja družina je bila liberalna, mene in sestro je v visokomoralnem liberalnem duhu vzgajal predvsem oče. Name pa je zelo vplivala tudi naša služkinja Micka, preprosta kmečka ženska iz Zasavja, ki sem jo imela skoraj rajši kot mamo. Bila je pristno pobožna, jemala me je s seboj k maši, k šmarnicam, v dušo mi je vsadila marsikatero evangelijsko načelo. Očetova in njena vzgoja se v meni nista tepli – razen kadar sem se hotela pretepati jaz; kot otrok sem bila precej oblastna in »fantovska«. Tudi oče, ki si je želel sina, me je tako vzgajal, spodbujal pri meni samoobvladovanje, ra-

zum, potrebo po visokih ciljih, težkih nalogah.

Zdaj, ko se družbene vloge stapljajo, se veliko govori o tem, da naj bi moški spet postali moški, ženske pa ženske. Kaj vam pomeni biti ženska, če ste v otroštvu pravzaprav želeli biti drugega spola? Kako ste iskali žensko v sebi?

Ja, kar nekaj časa je trajalo. Pravzaprav me je šele prva nosečnost dokončno prepričala, da je dobro biti ženska. Sreča, bolje rečeno blaženost ob doživljanju telesnega sožitja z bitjem, ki raste v tebi, je nekaj neznanskega. Tako globoko te zasidra v svet in v življenje, tako mnogostransko poveže z vsem bivajočim ... Najbrž je prav v tem bistvo ženske, njena komparativna prednost. V stari mitologiji je stala ženska v znamenju Lune, ta pa je nebesno telo življenjskih ritmov in nadzoruje vse kozmične ravni, ki jih uravnavajo ciklični zakoni: vodo, dež, vegetacijo, plodnost, čas. Ženska je bila torej bitje s široko razpredenimi, raznoterimi močmi, ki je lahko ugodno vplivala na veliko področij stvarnosti, lahko pa jih je tudi

Punce, ne pustite si prati možganov! Ponosno nosite svojo kožo in ne tožite, da vam let, ki so za vami, nihče ne more vrniti; raje pomislite, da vam jih nihče ne more vzeti.

iztirila, če se je obrnila v zlo. Zato je bilo veliko kultur do nje nezaupljivih, celo sovražnih; žal so v tem prednjačile prav tiste, iz katerih smo izšli: judovska, antična grška in krščanska.

Kaj je tisto, kar naredi žensko žensko? Je tudi to v času spremenljivo?

Pa kako spremenljivo! Še posebno zdaj, ko smo na nekakšnem prehodu, ko se doslej vladajoči patriarhat mehča in gre v zaton. Oba spola sta precej zbegana. Moški so izgubili zavest, da so že zato, ker so moški, večvredni, ženske pa osvajajo zmeraj nova področja, ki so jim bila prej nedostopna, so zmeraj bolj obremenjene in ne vedo več, kako naj ostanejo ženske ter ali se to sploh splača. Očitno se bodo spolne vloge počasi razdelile na novo. Kako, lahko samo ugibamo. Nekateri prisegajo na ekologijo, ta da bo uveljavila ženska načela dopuščanja, sprejemanja, povezanosti ... Meni pa se zdi verjetneje, da bomo prej doživeli razmah tistega, kar je napovedoval najrazvpitejši okultist prejšnjega stoletja Aleister Crowley: okronanega in zmagovitega Otroka, ki bo dokončno odpravil občutke greha, krivde, kesanja, vesti, kazni, časa nedolžnosti in neodgovornosti. Precej znamenj kronanja otroka je že tu: kapital se na vso moč priljubljuje otrokom in mladim, saj so prav ti najbolj dostopni za manipulacijo in reklamno pranje možganov, obenem pa največji

potrošniki – česa vsega današnji starši ne bi bili pripravljeni plačati za svoje otroke! **Življenje je stvar nazora. Kakor ga vizualiziraš, tako poteka. Ste preučevalka mitologije in v enem od svojih del ste zapisali, da lahko priključimo tudi hudiča, če ga kličemo.**

Temu znanost reče zakon samoizpolnjevanja se prerokb. Človek ne dojema vsega, kar se da dojeti, ampak izbira, v zavest pripušča le tisto, kar je prišlo skozi mrežo oz. raster (pojmov, predstav, izkušenj, čustev), ki ga polaga na stvari. Temu ustrezno se odzivajo tudi stvari, vračajo na podobo, ki smo jo izdelali skozi svoj raster. Včasih so verjeli, da beseda priključuje stvar (še zdaj uporabljamo rek: mi o volku, volk iz gozda!), in nekako jo res utegne priklicati. Če se na primer bojimo avtomobilske nesreče, bomo pri vožnji nesproščeni, napeti, lahko nas že pri majhnem zapletu zagrabi panika – in tisto, kar smo s strahom pričakovali, se bo uresničilo.

Pri mitologiji je drugače. Mit je kolektivna moč, delujoča v posebni obliki družbe, ki ji rečem (po Sartru) bratovstvo-teror. To je tesna vroča skupnost, ki posameznika nosi in varuje, a se ga obenem polasti, mu predpiše obrazce vedenja, mišljenja in čustvanja, ga naredi za ud skupnega, enotnega telesa. Brez terorja ne gre, zato je vsako blebetanje o bratovstvu (sestrinstvu) kot čisti pozitivititi slepljenje drugih, sebe ali obojih. Mitologija bo tista, ki bo poenotenemu telesu dala cilj in ga usmerila, zato je njena moč strašna in se z njo ni igrati.

Ste že dognali skrivnost življenja?

Je to smrt? Oboje je neločljivo povezano.

Vi niste nikoli izgubljali časa. Še pričakujete, so bitke še pred vami? Ste pomirjeni s svetom?

Ne, s svetom nisem pomirjena in ne bom. Bitke pa postajajo zmeraj zahtevnejše, recimo: kako se dostojno postarati? Nositi se s propadanjem telesa, navalom različnih bolezni, z ujetostjo v zdravstveni sistem čalnic, pregledov, zdravljenja, skrbeti za

čilost duha, ne da bi izgubil pogum in humor, je težka naloga. Pa še zadnja postaja, velika neznanka: kako boš umrl. Ni prav, da se človek boji svoje smrti, ker se boji bolečin, hiranja, tega, da bo breme svojih najbližjih; moral bi imeti možnost, da izbere evtanazijo. Ni dostojneje, da veš za določen datum, urediš svoje zadeve, se poslovíš od bližnjih in greš? Življenje samo po sebi ni vrednota. Nasprotno! Celo zločinsko je, saj se živo bitje ne more ohraniti drugače, kot da ubija in je druga živa bitja. Življenje se da opravičiti le, če obstaja možnost za iskanje smisla.

Pred tridesetimi leti ste se z možem preselili iz Ljubljane na Kras, v Avber pri Sežani. Ste daleč od mestnega vrveža, pričakovani. Kako se dostojanstveno starati v svetu, v katerem se pravzaprav ne smemo starati?

Včasih so ljudje živeli v tesnih stikih s staranjem, boleznimi, smrtjo, zdaj vse to pospravljamo na rob, izpred oči, vneto gojimo kult mladosti in moči; kdo stoji zadaj, sem že rekla. Ne pustim, da me ta pritisk opredeljuje. Bivanja na Krasu nimam za odrinjenost, nasprotno, zame je neprecenljiva prednost: svež zrak, pretresljiva lepota pokrajine, mir, prijazni ljudje. Kdo naj hoče več? Briga me, če mi dopovedujejo, da se ne smem postarati! Biti ženska pomeni kup obveznosti. Biti moraš urejena, *namejkapana*, seksi, nositi visoke pete, slediti modi, zapravljati za kozmetiko, solarij, frizerja – sami zoprni opravki! Kar zadeva mene, sem staranje doživela kot osvoboditev, lahko sem začela živeti kot človek, ne pa zamejena v svojo spolno vlogo.

Veliko žensk pa ne.

Ker se pustijo vplivu. Zakaj ne mislite, da je starost uspeh? Saj marsikatera mladenka ali mladenič nima garancije, da jo bo doživel! Punce, ne pustite si prati možganov! Ponosno nosite svojo kožo in ne tožite, da vam let, ki so za vami, nihče ne more vrniti; raje pomislite, da vam jih nihče ne more vzeti.